

М.Г. Палієнко

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ КОРЕЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ АРХІВНИХ РЕЛІКВІЙ¹

Визначною історіографічною пам'яткою корейського народу є «Записи династії Чосон» («Чосонванчжо сіллок»), які віддзеркалили майже 500-літню історію правління однієї з найвизначніших королівських династій Кореї. Початок традиції складання династичних хронік у Кореї було покладено 1413 р., коли було записано перші аннали короля Течжо. Ця історіографічна традиція проіснувала до кінця правління династії Чосон і набула особливо важливого значення з огляду на те, що зафіксовані в історичних анналах події і факти детально відображали не тільки правління 25 представників правлячої династії, але й відбивали різні аспекти історії корейського народу й держави в цілому – міжнародні відносини, військову справу, соціально-економічне та культурне життя, розвиток науки, медицини, релігійні вірування, народні звичаї та побут. Загалом «Чосонванчжо сіллок» являють своєрідний щоденний зріз життя корейського суспільства в різні історичні періоди.

Складання династичних хронік у країнах Східної Азії має свої витоки у китайській історії. У середині VI ст. Яо Си-лянь уклав два томи «Історії династії Лян» (502–557 рр.), які й започаткували історіографічну традицію фіксації історії правління правлячих у Китаї династій і зрештою привели до появи відповідних хронік династій Суй (581–618 рр.), Тан (618–906 рр.) та ін.

Започаткована у Китаї історіографічна традиція мала свій вплив і на інші країни регіону. В Японії наприкінці IX – на початку X ст. були видані «Записи про правління японського імператора Монтоку» та «Записи про три царювання в Японії», а в Кореї перші хроніки з'явилися у період Корйо (918–1392 рр.). Такий великий інтерес та неабияку увагу правителів східно-азійських країн до фіксації історичної інформації можна пояснити поширенням ідей конфуціанства, в яких, між іншим, домінував погляд на минуле як на своєрідне «дзеркало» сучасного і майбутнього. Правителі, які сповідували конфуціанство, мали завжди пам'ятати, що їхні вчинки оцінюватимуть наступні покоління.

Однак, на жаль, перші японські та китайські історичні хроніки не збереглися до нашого часу в цілості. Натомість у надзвичайно доброму стані дійшли до нас історичні хроніки династії Чосон², які охоплюють 472 роки.

Основою для укладання хронік слугували зафіксовані придворними літописцями скрупульозні записи усіх подій, що відбувалися в житті короля та його оточення. Після смерті правителя ці записи надходили до спеціального державного органу – «Сіллокчхонг», співробітники якого власне і займалися остаточним упорядкуванням, укладанням та виданням хронік. «Сіллокчхонг» являв собою тимчасовий орган, який ство-

¹ Пропонована стаття є фрагментом авторського підручника «Архіви зарубіжних країн», який буде опубліковано у 2010 р. – *авт.*

² Засновником династії вважається генерал Лі Сон Ге, який прийшов до влади у 1392 р. Перші правителі з династії Чосон підтримували конфуціанство як державну релігію. Під час їх правління була вдосконалена політична система країни, був запроваджений відбір чиновників на державну службу за результатами спеціальних екзаменів. Держава надзвичайно високо цінувала знання і вченість. Найвизначнішим представником династії був Сечжон Великий (1418–1450), під час правління якого корейська культура і мистецтво досягли найвищого розквіту. За ініціативою короля вчені академії створили корейський алфавіт *хангіль*, який було названо Хунмінчжоним («Правильні звуки для навчання народу»). Див. докл.: Республіка Корея: Цифри і факти. – Сеул, 2001. – С.21-22; Період раннього Чосона // Корея: Справочник. – Сеул, 1993. – С.72-80.

рювався після смерті правителя для укладання та видання хронік його правління. Кожен щоденний запис містив вичерпну інформацію про цей день у житті держави, включаючи накази та розпорядження короля, повідомлення про доповіді і вчинки державних сановників, а також додаткову інформацію про життя країни в цілому, навіть погоду в різних регіонах. У рукописних чернетках придворні літописці фіксували кожне слово та діяння королів, і лише після смерті правителя ці записи ставали основою офіційних хронік. До сьогодні зберігся 161 том таких чернеток. Над ретельним вивченням та систематизацією цих підготовчих матеріалів з метою реконструкції та відображення всіх важливих подій, які сталися у період правління кожного з представників династії, працювала спеціально призначена група «історіографів». Загалом, на думку сучасних дослідників, хроніки династії Чосон вирізняються високим ступенем достовірності та автентичності³.

У процесі підготовки до видання та археографічного опрацювання тексту хронік застосовувались спеціально розроблені правила передачі інформації. Усі хроніки одного правління поділялися на томи, причому традиційно кожен том складали записи за один рік (проте в окремих випадках через великий обсяг інформації укладачам доводилось вміщувати у том матеріали за менший проміжок часу – 1-2 місяці). Кожна хроніка відкривалась ґрунтовною передмовою з біографічними відомостями та характеристикою особи правителя. Укладачі дотримувались хронологічного принципу подачі матеріалу, причому корейські хроніки містили не тільки описи подій, а й докладні коментарі придворних літописців, які подавалися дрібнішим шрифтом. До кожного тому хронік додавались інші важливі джерела, зокрема щоденники відомих діячів, документи різних адміністративних установ.

Особливо слід наголосити те, що впродовж століть корейці вживали цілий комплекс спеціально розроблених заходів, спрямованих на організацію зберігання та захист цих безцінних історичних реліквій від руйнації. Спочатку записи після їх видання надходили на зберігання до «Чхунхугван» – розташованої у Сеулі державної установи, в якій зберігалися ці надзвичайної історичної ваги документи. Згодом почали створювати їх «страхові» копії, які відправляли до місцевих сховищ, побудованих у важкодоступній гірській місцевості (Чончжоксан, Тхебексан, Чоксансан та Одесан). Уся інформація про догляд за рукописами вносилась до спеціальних книг – «Сіллокхенгчжан», в яких фіксувалась кількість та обсяг матеріалів, час їх надходження до сховища, дати розпечатування скринь, провітрювання та просушування рукописів, списки охоронців та літописців.

Рукописи зберігалися у спеціальних укритих лаком дерев'яних скринях – «сіллоккве» («скриня для рукописів») – по 15-20 томів у кожній. Окремі томи перекладалися папером, а зверху всі книги накривалися червоною тканиною (за повір'ями це мало оберігати їх від злих духів). У кожную скриню вміщались також мішечки з лікарськими рослинами, щоб запобігти нищенню рукописів комахами. Існувала ціла процедура провітрювання та просушування рукописів на сонці, яка відбувалась щорічно навесні чи восени. З цією метою до сховища прибував із Сеула спеціально призначений урядовець із королівським наказом. По закінченні всіх процедур скрині знов опечатувались⁴. Сьогодні у Королівському архіві Сеульського університету зберігається понад 500 томів книг обліку «Сіллокхенгчжан», за якими можна реконструювати всі заходи, пов'язані з організацією зберігання хронік упродовж кількох століть. Саме завдяки такому системному і послідовному підходу ці раритети вдалось зберегти у доброму стані до нашого часу.

³ Пак Хонг-ган. Значение и методика составления «Подлинных записей династии Чосон» // Koreana. Корейское искусство и культура. – 2008. – Т.4. – № 3. – С.8–15.

⁴ Син Бенг-чжу. «Подлинные записи династии Чосон»: секреты хранения и управления» // Koreana. Корейское искусство и культура. – 2008. – Т.4. – № 3. – С.16–21.

Слід відзначити, що після анексії Кореї Японією у 1910 р. значна частина хронік була вивезена до Японії, і лише нещодавно, у 2006 р., після тривалих переговорів та вимог з боку уряду Республіки Корея частину матеріалів було повернуто на історичну батьківщину.

Нове життя династичні хроніки одержали в епоху сучасних цифрових технологій. У 1995 р. «Записи династії Чосон» були видані в оцифрованому вигляді на трьох компакт-дисках і стали доступними широкому колу науковців. Для реалізації цього широкомасштабного проекту, над яким працювали тисячі спеціалістів, було виділено 5 млрд. вон. Упродовж 1968-1993 рр. 3000 учених працювали над перекладом хронік з давньокитайської мови *веньянь* на корейську⁵. Ця база даних у повному обсязі була передана до Національного інституту історії Кореї, який забезпечив у 2008 р. доступ до цих матеріалів через мережу Інтернет⁶.

Загальносвітове значення та історичну цінність корейських історичних хронік засвідчує той факт, що «Записи династії Чосон» було включено до Переліку пам'яток світової культурної спадщини ЮНЕСКО⁷.

«Записи династії Чосон» мають надзвичайно важливе значення для сучасних дослідників, бо являють собою багатогранне історичне джерело для вивчення суспільно-політичного та культурного життя середньовічної Кореї. Ці хроніки містять докладні свідчення епохи, основу яких складає фактичний матеріал, ретельно зібраний та упорядкований придворними істориками. Високий інформаційний потенціал «Записів династії Чосон» не тільки дозволяє дослідити минуле країни, відтворити атмосферу кількох епох корейської історії, проникнути в глибини психології корейців доби середньовіччя, а уможливорює реконструкцію історії інших країн цього регіону, доповнюючи свідчення архівних та опублікованих джерел.

⁵ Син Менг-хо. «Подлинные записи династии Чосон» обретают новую жизнь и значение в эпоху цифровых технологий // Koreaana. Корейское искусство и культура. – 2008. – Т.4. – № 3. – С.22-31.

⁶ Ознайомитися з хроніками династії Чосон можна на інтернетсайті: <<http://sillok.history.go.kr>>

⁷ Перелік пам'яток світової культури ЮНЕСКО // Республіка Корея: Цифри і факти. – Сеул: Корейська служба інформації, 2001. – С.119-120.